Citace záznamu

Vladislava Říhová, Zámek Tatenice, Prostor západně od schodiště v patře severního křídla, *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/982, vyhledáno 29. 3. 2024.

Tatenice, zámek, prostor západně od schodiště v patře severního křídla, pohled k jihu (Jakub Kmošek, 2017)

Zámek Tatenice, Prostor západně od schodiště v patře severního křídla

Číslo záznamu: 982

Bližší určení díla: Dekorativní výzdoba klenby

Památkově chráněno, č. úskp: 38074/6-4085

Umístění: První patro severního křídla zámku, západně od schodiště v patře severního křídla

Datace: Kolem roku 1606

Anotace

Dvoupodlažní objekt renesančního zámku byl vybudován v roce 1606 pro Ladislava Velena ze Žerotína. Původně čtyřkřídlá dispozice byla při demolicích a radikální rekonstrukci 80. let 20. století upravena do současné podoby se severním a navazujícím východním křídlem. V interiéru se zachovalo 8 místností s autentickou, z části rekonstruovanou výzdobou tvořící bohaté dekorativní systémy tvořené z vytlačovaného a vyřezávaného štuku.

Abstract

The two-storey Renaissance chateau was built in 1606 for Ladislav Velen of Žerotín. The original four-wing layout was modified during demolition and radical reconstruction in the 1980s to its present form with a northern and adjoining eastern wing. The interior preserves 8 rooms with authentic, partly reconstructed decoration consisting of rich decorative systems made of extruded and carved stucco.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Pardubický kraj	Ústí nad Orlicí (okres)	Tatenice	Tatenice

Ulice, čp. / č. o.	GPS
86	49.867649677671, 16.698140501976

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Vytlačovaný a vyřezávaný štuk		polychromie (stávající stav) Klenba je pokryta sekundárním nátěrem, který vznikl při rekonstrukci zámku v polovině 80. let 20. století. Hladké pozadí má světle šedý nátěr, s nímž kontrastují bíle natřená plastická žebra a štukové rámy. Dále se v dekoru uplatňuje tmavý okr a terakotová (na motivech rozet, mušlí atp. v centrálních zrcadlech) a lomená zelená.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Zámek Tatenice má podobu dvoukřídlé jednopatrové stavby. Jeho současná dispozice je výsledkem radikální rekonstrukce 80. let 20. století a řady demolic, které v původně pravidelně vybudovaném areálu probíhaly už od konce 18. století. Původní tvrz (integrovanou v dnešním východním křídle) zakoupil v roce 1600 majitel moravskotřebovského panství Ladislav Velen ze Žerotína. V roce 1606 ji nechal přestavět na zámek s pravidelnou tříkřídlou dispozicí a arkádovým nádvořím. V této době vznikly také náročné štukové dekorace, které se v části prostor přízemí i patra zachovaly dodnes. Z publikovaného půdorysu přízemí budovy (Plaček 1996, s. 339) je patrné, že jednodušší štukovou výzdobu na hranách lunet a v geometrických zrcadlech ve vrcholu kleneb bylo možné najít i v prostorách dnes již strženého západního křídla. Zachované prostory se štukovou výzdobou najdeme především v severním křídle a v sousedící severní partii východního křídla. Celkem se jedná o osm místností v obou podlažích zámku.
Obdélný prostor je situován západně od schodiště v patře severního křídla. V severní stěně je prolomen dvěma okenními otvory, v jižní jedním, umístěným symetricky, v jehož místě se dříve nacházel vstup do místnosti. Prostor je zaklenut mírně stlačenou valenou klenbou se třemi páry protilehlých trojbokých výsečí. Základem kompozice jsou plastické štukové pásy z vytlačovaného dekoru tvořené kombinací dvou ornamentů – po stranách vejcovce a uprostřed průběžného pásku složeného z žaludů. Klenba dosedá na průběžné pásy dekoru na delších stranách místnosti. Další dekorativní pásy rámují hrany lunet a vymezují centrální obdélné zrcadlo vyplněné sledem tří menších polí (dvě kruhová a střední oválné) ve vrcholnici klenby. Středové zrcadlo je vyplněno vyřezávaným štukovým dekorem v podobě dvou mušlí po stranách a centrální voluty obklopené okřídlenými andílčími hlavičkami. Kruhová zrcadla nad okny dekorují rozety z vyřezávaného štuku. V ploše klenby mezi výsečemi jsou vložena trojúhelná zrcadla nebo kvadriloby, v ploše lunet jsou zasazeny motivy srdce s palmetami. Jako doplňkové prvky jsou použity ze shodných matric vytlačované okřídlené rozety a lví hlavičky. Část dekoru i barevné řešení jsou výsledkem rekonstrukce v 80. letech 20. století. Kompletní rekonstrukcí jsou dekorativní štukové pásy na hranách špalet okenních a dveřních otvorů.
Výzdoba tatenického zámku souvisí s okruhem dalších podobných realizací z moravskotřebovského a sousedního zábřežského panství. Tato území vlastnil na počátku 17. století Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavební aktivitou můžeme vznik štukatur spojovat. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky (totožné lví a andílčí hlavičky atp.) byly použity na klenbě kostela sv. Jiří v Kunčině (kolem 1610), v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové, v dekoracích tvrze v Nemili a v podvěží kostela sv. Jiljí ve Svitavách. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci – manýristickém předdvoří zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovanniho Motally da Bonnamone (Plaček 1996, s. 338) a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy (Říhová 2011, s. 143), který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové. Kompozičně i některými detaily (nikoliv však shodnými formami pro tlačené dekorace) jsou tatenické štukatury blízké realizacím z prostor zámku v Hranicích (Lejsková-Matyášová 1968).

Historické zásahy / opravy

Zámek vystavěný v roce 1606 ztratil v roce 1621 svou funkci. V dalších staletích sloužil pouze jako skladiště a sídlo úřednictva a jeho úpravám nebyla věnována větší péče. Neúdržba a následný požár dokonce vedly už na konci 18. století k demolici některých partií. V 80. letech 20. století proběhla radikální rekonstrukce exteriéru a interiéru zámku, v rámci níž byly štukatury upraveny, doplněny a nově barevně adjustovány. Pro tento zásah bohužel neexistuje žádná bližší dokumentace.
Místnost byla před rekonstrukcí budovy rozdělena příčkami do tří prostor, část jejího dekoru je zřejmě výsledkem rekonstrukčního zásahu. Zcela druhotné jsou štukové dekorativní rámy špalet oken a dveří. Současná polychromie štukatur je také výsledkem rekonstrukce, stejně jako uplatnění hladkých podkladů štuků. I v této místnosti můžeme totiž předpokládat, že minimálně vyřezávané štukové rozety kontrastovaly s plochami vypichovaných omítek. Strukturou dělení na světlé a tmavé plochy současné barevné řešení pravděpodobně sleduje původní rozvrh, který byl obdobný situaci známé ze starších snímků jiných prostor (např. fotografií průjezdu s obdobnou strukturou kompozice).

Literatura

Milada Lejsková-Matyášová, Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích, in: *Severní Morava 16*, 1968, s. 31–35.
František Musil, Z dějin zámku v Tatenici, in: *Lanškrounsko, vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun,* 2011, s. 2–4.
Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.
Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Plaček 1996, s. 338–339.
Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T–Ž,* Praha, 1982, s. 29–30.
Vladislava Říhová, Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku, in: *Moravskotřebovské vlastivědné listy 16*, 2005, s. 24–31.
Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27–28, 145–150.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 245.

Prameny

Archiv NPÚ – ÚOP Pardubice, spisová dokumentace Zámek Tatenice.
Archiv Katedry dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci, Vladislava Říhová, *Sochařská výzdoba manýristické části zámku v Moravské Třebové,* (disertační práce), Olomouc 2007, s. 36–39.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová

Datum poslední změny

26.5.2023

Fotodokumentace současného stavu

Tatenice, zámek, klenba prostoru západně od schodiště v patře severního křídla (Jakub Kmošek, 2017)

Tatenice, zámek, klenba prostoru západně od schodiště v patře severního křídla (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, klenba prostoru západně od schodiště v patře severního křídla (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail štukatur (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vyřezávané rozety (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail vyřezávané rozety (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail srdčitého motivu v lunetě (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail ornamentálních pásů a lví hlavičky (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail ornamentálních pásů a lví hlavičky (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail drobné rozety z vytlačovaného štuku (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail centrálního zrcadla (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail centrální drobné rozety a andílčích hlaviček (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail ornamentálního pásu (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail ornamentálního pásu (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail ornamentálních pásů a lví hlavičky (Lucia Krajčírová, 2021)